

Wymagania do poszczególnych działów programowych są uporządkowane analogicznie do układu materiału w podręcznikach Ewy Paczoskiej *Przeszłość i dziś Literatura – język – kultura. Liceum i technikum. Klasa 3, część 1. Zakres podstawowy i rozszerzony* oraz Jacka Kopcińskiego *Przeszłość i dziś Literatura – język – kultura. Liceum i technikum. Klasa 3, część 2. Zakres podstawowy i rozszerzony* Zapis wymagań odpowiada (z drobnymi wyjątkami) koncepcji podręcznika. Kształcenie literackie i kulturowe jest w większości powiązane z kształceniem językowym i tworzeniem wypowiedzi. Kilka zagadnień językoznawczych (i związane z nimi wymagania) zgrupowano w osobnym dziale pod nagłówkiem *Kształcenie językowe*. Zamieszczony tam materiał odpowiada tematowi poświęconemu w planach i rozkładach wyłącznie treściom kształcenia językowego.

Klasa 3 część 1

Dział programowy. Tematyka i problematyka	Wymagania podstawowe oceny: dopuszczający i dostateczny	Wymagania ponadpodstawowe oceny: dobry i bardzo dobry
MŁODA POLSKA Uczeń:		
1. Młoda Polska – wprowadzenie do epoki. P. Verlaine, <i>Niemoc</i> (fragment); przykłady dzieł sztuki przełomu wieków.	– podaje i wyjaśnia nazwy epoki (Młoda Polska, modernizm, fin de siècle i inne) – sytuuje epokę na tle kultury i sztuki europejskiej – wyjaśnia i definiuje terminy: schyłkowość, dekadentyzm, neoromantyzm – *zestawia pojęcia nowoczesności i modernizmu, precyzuje ich znaczenia – wymienia twórców należących do dwóch pokoleń Młodej Polski – *wyjaśnia termin pokolenie literackie, odnosząc go do twórców Młodej Polski – przedstawia poglądy filozofów, którzy wpłynęli na postawy i duchowość epoki (Schopenhauer, Nietzsche, Bergson); *szerzej charakteryzuje ich teorie – przedstawia główne założenia i cechy sztuki młodopolskiej (np. kontemplacja natury, inspiracje orientalne); wskazuje je w przykładowych dziełach – przedstawia secesję jako ważny kierunek w sztuce przełomu wieków; rozpoznaje jej cechy w wybranych dziełach – wskazuje w dziełach różnych sztuk przykłady motywów związanych z młodopolską duchowością – charakteryzuje i *interpretuje wybrane dzieła sztuki przełomu wieków (malarstwa, architektury, plakatu, sztuki użytkowej, muzyki) – redaguje definicje, hasła encyklopedyczne, notatkę syntezującą	– przedstawia społeczne, historyczne, polityczne i kulturowe podłoże nowych postaw i tendencji – charakteryzuje modernizm jako zespół kierunków literacko-artystycznych – omawia rolę Krakowa i jego środowisk artystycznych jako centrum sztuki Młodej Polski – *przygotowuje krótkie wystąpienie na temat epoki (filozofia, kierunki w sztuce) – omawia filozoficzne podłoże dekadentyzmu (Schopenhauer); wskazuje przejawy i konsekwencje postawy dekadencjonalnej w sztuce – rozpoznaje i charakteryzuje styl secesyjny w architekturze i sztuce – *wyjaśnia znaczenie terminu postmodernizm i wykazuje jego związek z modernizmem – porządkuje informacje w problemowe całości, syntezując je wokół tematu <i>przełom wieków</i>

2. Melancholicy i dekadenci, czyli pesymizm końca wieku. Marzenie o Nirwanie. K. Przerwa-Tetmajer, Koniec wieku XIX; *Lubię, kiedy kobieta; Hymn do Nirwany. Malarstwo, np. W. Weiss, <i>Melancholik</i>, H. Simberg, <i>Ogród śmierci</i>. Obrazy o inspiracjach orientalnych. Muzyka, np.: M. Ravel, <i>Pawana dla zmarłej infantki</i>; M. Karłowicz, <i>Pieśni o wiekiustej tęsknocie</i>, <i>Pieśni o wszechbycie</i>. Przykłady dzieł malarskich i muzycznych o inspiracjach orientalnych.	– dokonuje analizy i interpretacji wierszy: • określa ich tematykę i problematykę • określa sytuację liryczną • określa nastrój i uczucia podmiotu lirycznego • wskazuje i nazywa środki stylistyczne tworzące nastrój melancholii, smutku, przygnębienia, nieokreślonej tęsknoty • charakteryzuje warstwę brzmieniową utworów • dostrzega charakterystyczne motywy (np. śmierć, miłość, droga, próżnia) i określa ich funkcje • wskazuje i wykorzystuje konteksty potrzebne do odczytania wierszy (w tym: w tym: biograficzny, filozoficzny, kulturowy, literacki) • odnajduje w wierszach typowe dla schyłku wieku postawy dekadentyzmu, znużenia, przesytu • interpretuje treści symboliczne utworów – wyjaśnia, na czym polegały pesymizm i katastrofizm schyłku wieku; odnajduje jego przejawy w czytanych utworach – wyjaśnia terminy: melancholia, nirwana, ból istnienia – odczytuje w wierszach opis różnych dróg ucieczki od „bólu istnienia” (nirwana, miłość, zmysłowa, sztuka) – odczytuje <i>Koniec wieku XIX</i> jako manifest młodego pokolenia – definiuje erotyk jako gatunek literacki – *wskazuje cechy erotyków K. Przerwy-Tetmajera – *charakteryzuje obraz kobiety w poezji i malarstwie Młodej Polski – *zestawia i porównuje czytane wiersze – podaje podstawowe informacje o postaci i twórczości K. Przerwy-Tetmajera – czyta tekst naukowy, przetwarza znalezione w nim informacje; wykorzystuje je w interpretacji wierszy	– charakteryzuje poetykę czytanych wierszy – wskazuje środki stylistyczne typowe dla poezji Młodej Polski; określa ich funkcje – rozpoznaje stylizację (np. modlitewną) i określa jej funkcję – rozpoznaje w wierszach obecność toposu podróży i określa jego funkcję – określa filozoficzne źródła postawy dekadentckiej (Schopenhauer) – *szerzej przedstawia założenia filozofii Schopenhauera – określa charakterystyczne cechy modernistycznej liryki miłosnej i wpisany w nią obraz kobiety – *określa sposoby wykorzystania przez literaturę i sztukę młodopolską inspiracji orientalnych – wskazuje w dziełach różnych sztuk (poezji, malarstwa i muzyki) motywy związane z młodopolską duchowością – przedstawia sylwetkę twórczą K. Przerwy-Tetmajera („liryk pokolenia”) – *wykorzystuje informacje z tekstów naukowych w interpretacji dzieł sztuki – *porównuje teksty kultury (w tym: literackie, malarskie, muzyczne), wykorzystując różne konteksty
3. Młodopolskie pejzaże duszy. K. Przerwa-Tetmajer, Aniol Pański. L. Staff, Deszcz jesienny. Malarstwo, np. J. Stanisławski, <i>Zmrok</i>, J. Toorop, <i>Wędrowcy</i>, W. Podkowiński, <i>Marsz żałobny Chopina</i>.	– czyta wiersze z właściwą dykcją i intonacją – przedstawia tematykę wierszy – określa nastrój i uczucia podmiotu lirycznego – odnajduje w wierszach typowe dla schyłku wieku nastroje (melancholia, smutek, pesymizm) – wskazuje środki stylistyczne tworzące nastrój utworów – *na podstawie analizy środków stylistycznych charakteryzuje atmosferę emocjonalną młodopolskiej liryki pejzażowej – charakteryzuje obecne w wierszach obrazy poetyckie; określa ich związek z przesłaniem utworów – *na podstawie wierszy wyjaśnia, na czym polega psychizacja krajobrazu – wskazuje charakterystyczne dla Młodej Polski motywy symboliczne (np. sen, droga, rzeka, dym, „osmętница”); interpretuje je – *rozpoznaje oniryczną konwencję wierszy	– analizuje poetykę czytanych wierszy, wskazując środki stylistyczne charakterystyczne dla liryki młodopolskiej – rozpoznaje w wierszach toposy (np. podróży) i określa ich funkcje – w pogłębiony sposób analizuje warstwę brzmieniową wierszy: układ akcentów, rymy, paralelizmy składniowe, instrumentację głoskową itp. – *rozpoznaje styl liryki młodopolskiej – *zna pojęcie syntezy sztuk, dostrzega jej przejawy w czytanych wierszach – analizuje i interpretuje czytane utwory, wykorzystując konteksty filozoficzne, biograficzne i kulturowe – *porównuje teksty kultury (w tym: literackie, malarskie, muzyczne), wykorzystując różne konteksty

	– interpretuje treści symboliczne i alegoryczne utworów – *rozpoznaje takie elementy stylu, jak akcenty, rytmizacja itp. i określa ich funkcje w wierszach – charakteryzuje warstwę brzmieniową czytanych utworów; wskazuje środki stylistyczne i określa ich funkcje – rozpoznaje instrumentację głoskową i wiersz sylabotoniczny; określa ich funkcje – wykorzystuje w interpretacji wierszy potrzebne konteksty, w tym: malarski, muzyczny, literacki – *zestawia i porównuje czytane wiersze – buduje wypowiedzi argumentacyjne na temat wierszy z uwzględnieniem celu i adresata – redaguje notatkę syntezującą	
4. <i>Sny o potędze.</i> L. Staff, Kowal.	– czyta wiersz z właściwą dykcją i intonacją – *rozpoznaje w wierszu akcenty, rytmizację, dynamikę – określa tematykę i problematykę wiersza – przedstawia nastrój i uczucia ja lirycznego – odnosi je do młodopolskiego pesymizmu – *rozpoznaje symboliczną konwencję wiersza – interpretuje treści symboliczne i alegoryczne utworu – dostrzega w wierszu nawiązania do tradycji antycznej i określa ich funkcję – wskazuje środki stylistyczne tworzące nastrój wiersza (m.in. hiperbole, epitety, symbole) – wskazuje w utworze cechy gatunkowe sonetu; *odnosi je do przekazu dzieła – wykorzystuje w interpretacji wiersza potrzebne konteksty, w tym: biograficzny, filozoficzny, kulturowy, literacki – *analizuje poetykę wiersza – *zestawia i porównuje poznane wiersze młodopolskie – analizuje przykładową interpretację wiersza (z podręcznika); określa jego strukturę, sporządza plan dekompozycyjny – pisze rozprawkę na temat pesymizmu młodopolskich dekadentów i ich wpływu na poezję epoki	– charakteryzuje kreację bohatera lirycznego wiersza – wskazuje filozoficzne źródła „snów o potędze” (Nietzsche) – *charakteryzuje nietzscheanizm jako prąd filozoficzny i określa jego wpływ na kulturę epoki – *dokonuje interpretacji porównawczej wiersza <i>Kowal</i> i wybranego wiersza młodopolskiego o dekadentckim charakterze (np. <i>Koniec wieku XIX</i> lub <i>Deszcz jesienny</i>) – *pisze esej na temat pesymizmu młodopolskich dekadentów i ich wpływu na poezję epoki (lub innego zagadnienia związanego z poznanymi utworami, np. mody na kulturę Wschodu)
5. <i>Być artystą. Jednostka i tłum. Cyganie i dandysi.</i> K. Przerwa-Tetmajer, Evviva l'arte. Malarstwo, np. E. Okuń, <i>Grajek</i>; J. Malczewski, <i>Artysta i chimera</i>; W. Weiss, <i>Demon, Autoportret z maskami</i>; A. Karpiński, <i>Malarze w Jamie Michalikowej</i>; W. Wojtkiewicz, <i>Cyganeria</i>.	– określa tematykę i problematykę czytanych utworów młodopolskich oraz ich związek z programem epoki – określa, kim jest podmiot liryczny wiersza Przerwy-Tetmajera, opisuje jego postawę i uczucia – analizuje poetykę wiersza: • charakteryzuje kompozycję i wersyfikację • *rozpoznaje intonację, rytm, dynamikę wiersza i określa ich funkcje • wskazuje środki stylistyczne i określa ich funkcje • interpretuje treści symboliczne i alegoryczne – wyjaśnia hasło „sztuka dla sztuki”, odwołując się do czytanych utworów *i innych tekstów kultury – rozpoznaje specyfikę tekstu naukowego	– odnajduje w wierszu Przerwy-Tetmajera horacjański motyw <i>non omnis moriar</i>, interpretuje jego funkcję – wyjaśnia, czym jest manifest literacki (artystyczny); wskazuje jego cechy w czytanych tekstach – opisuje antynomię jednostki i tłumu, odnosząc się do różnych tekstów kultury – *wskazuje przejawy młodopolskiego estetyzmu i postawy artystowskiej – porównuje teksty kultury przedstawiające artystę (np. wiersz, manifest, dzieła malarskie), uwzględnia różnorodne konteksty – w filozofii epoki szuka inspiracji modernistycznego pojmowania sztuki i artysty – precyzuje znaczenia terminów: artysta, cyganeria, dandyzm, filister – przedstawia dandysowskie pojęcie piękna – *wskazuje różnice między dandyzmem młodopolskim i romantycznym

Winiety pism artystycznych Młodej Polski (np. <i>Chimery</i>). B. Sadkowska, <i>Homo dandys</i> (fragm.).	– korzysta z literatury naukowej, przetwarza znalezione informacje, wykorzystuje je w wypowiedziach własnych – na podstawie czytanych utworów poetyckich i tekstów eseistycznych określa młodopolską koncepcję artysty i sztuki – wyjaśnia, na czym polegał konflikt artysty z filistrem – *określa źródła młodopolskiego kultu sztuki i artysty – *wyjaśnia, dlaczego zdaniem twórców młodopolskich prawdziwa sztuka musiała być elitarna – charakteryzuje styl życia cyganerii (bohemy) artystycznej, wymienia znanych twórców (np. związanych z Krakowem), *przytacza anegdoty itd. – charakteryzuje obraz artysty ukazany w literaturze modernistycznej i wybranych dziełach malarskich – interpretuje motyw maski i jego przekaz w malarstwie epoki – porównuje młodopolską koncepcję artysty z wizją romantyczną (kreacja poety; jego powinności wobec narodu)	– *dokonuje syntezy: porównuje koncepcje artysty i sztuki w różnych epokach, sytuując je w różnorodnych kontekstach i wskazując ich kulturowe źródła – korzysta z literatury naukowej i zasobów multimedialnych – porządkuje informacje w problemowe całości – przygotowuje wystąpienia na temat życia i twórczości przedstawicieli krakowskiej bohemy artystycznej – *wygłasza referat (prezentację) na temat koncepcji artysty w literaturze i sztuce Młodej Polski, prezentuje samodzielnie znalezione materiały i ilustracje – pisze pracę (np. rozprawkę) na temat różnych koncepcji artysty i sztuki
7. Rzeczywistość duszy, czyli młodopolskie poszukiwania języka poezji – impresjonizm i symbolizm. Tatrzańskie fascynacje artystów Młodej Polski. Poezja kobiet. K. Przerwa-Tetmajer, <i>Melodia mgieł nocnych (Nad Czarnym Stawem Gąsienicowym)</i>. M. Podraza-Kwiatkowska, <i>Symbolizm</i> (fragm.). Malarstwo impresjonistyczne i symbolistyczne. Muzyka, np.: M. Ravel, <i>Bolero</i>; C. Debussy, <i>Morze, Światło, Księżyc, Popołudnie fauna</i>; M. Karłowicz, <i>Pieśni</i>; K. Szymanowski, <i>Harnasie</i>.	– czyta wiersze z właściwą dykcją i intonacją, uwzględnia rytmizację i dynamikę, akcenty – dokonuje analizy i interpretacji wierszy, m.in.: • określa ich tematykę i problematykę • przedstawia sytuację liryczną • określa kreacje podmiotu lirycznego, opisuje jego postawę, nastroj i uczucia • określa kompozycję i cechy gatunkowe • wskazuje i opisuje obrazy poetyckie • wskazuje środki stylistyczne i określa ich funkcje • charakteryzuje wersyfikację i warstwę brzmieniową • *rozpoznaje takie elementy wierszy, jak intonacja, rytm, dynamika; określa ich funkcje • *rozpoznaje symboliczną konwencję wierszy • interpretuje treści symboliczne i alegoryczne utworów • wykorzystuje w interpretacji potrzebne konteksty (m.in. literacki, filozoficzny, biograficzny, kulturowy) – charakteryzuje gatunki liryki młodopolskiej: sonet, liryk – w czytanych wierszach rozpoznaje charakterystyczne dla Młodej Polski cechy stylu i *poetyki (impresjonizm, symbolizm) – rozpoznaje styl impresjonistyczny w malarstwie i *muzyce, wskazuje jego charakterystyczne cechy – *porównuje cechy stylu impresjonistycznego w poezji, malarstwie i muzyce – *przygotowuje wystąpienie na temat młodopolskiej liryki tatrzańskiej oraz fascynacji górami – wykorzystuje informacje z literatury naukowej i zasobów multimedialnych	– w interpretacji wierszy przedstawia propozycje ich odczytania; formułuje argumenty na podstawie tekstów i ich kontekstów – wyjaśnia, na czym polegał subiektywizm opisu świata w liryce młodopolskiej (podaje przykłady) – *porównuje sposoby i funkcje opisu świata w poezji młodopolskiej i literatury pozytywistycznej – *rozpoznaje w wierszach konwencję oniryczną – wyjaśnia, jakie miejsce zajmowały w panoramie stylów epoki: impresjonizm i symbolizm; *wskazuje ich źródła filozoficzne – wskazuje środki artystyczne charakterystyczne dla omawianych stylów (w literaturze i malarstwie), określa ich funkcje – *określa miejsce synestezji w liryce młodopolskiej, wyjaśnia jej filozoficzne założenia – *przedstawia symbole typowe dla poezji epoki i ich interpretacje – przedstawia założenia psychoanalizy Freuda i jej wpływ na twórczość epoki – określa, w jaki sposób poezja dążyła do ukazania tajemnicy istnienia (symbol, sugestia, zasada powszechnych powinowactw) – *przedstawia postacie symbolistów francuskich (J. Moreasa, A. Rimbauda, S. Mallarmégo) i ich wpływ na epokę – wskazuje źródła fascynacji przyrodą gór i folklorem góralskim w sztuce przełomu wieków – *porównuje funkcjonowanie sonetu w literaturze różnych epok – określa miejsce liryki kobiecej w twórczości Młodej Polski (*przygotowuje na ten temat wypowiedź na podstawie literatury naukowej i samodzielnie znalezionych informacji)

	– porządkuje informacje w problemowej całości, syntezuje je wokół tematu, – wyjaśnia młodopolską koncepcję symbolu; wyjaśnia różnicę między symbolem a alegorią (na konkretnych przykładach) – interpretuje symbole zawarte w czytanych utworach oraz w malarstwie – pisze wypracowanie na temat wybranego wiersza, przedstawia propozycję jego odczytania – *wyjaśnia, czym była młodopolska synteza sztuk – *interpretuje obrazy impresjonistyczne i symbolistyczne	– *interpretuje porównawczo wiersze i obrazy impresjonistyczne i symbolistyczne – pisze wypowiedź argumentacyjną zawierającą analizę i interpretację wybranego utworu
8. Poetyckie wadzenie się z Bogiem – J. Kasprówicz <i>Dies irae</i> .	– określa tematykę i problematykę wierszy, sytuując je w kontekstach biograficznych, literackich i kulturowych – określa, kim jest podmiot/bohater liryczny utworów, opisuje jego nastrój i uczucia, stosunek do świata – określa postawę filozoficzną podmiotu mówiącego w czytany wierszu	– wskazuje obrazy poetyckie – wskazuje elementy i symbole w nawiązaniu do Apokalipsy – przedstawia katastrofizm i ekspresjonizm przełomu wieku
9. Uspokojenie i zgoda ze światem. Motywy franciszkańskie i klasycystyczne w twórczości poetów młodopolskich. L. Staff, Przedśpiew.	– określa tematykę i problematykę wierszy, sytuując je w kontekstach biograficznych, literackich i kulturowych – określa, kim jest podmiot/bohater liryczny utworów, opisuje jego nastrój i uczucia, stosunek do świata – określa postawę filozoficzną podmiotu mówiącego w czytany wierszu – określa budowę i kompozycję wierszy – określa charakter wersyfikacji i jej funkcje; *porównuje z wersyfikacją innych wierszy i Staffa – wskazuje środki stylistyczne i określa ich funkcje – w czytanych wierszach rozpoznaje klasycyzm i franciszkanizm, wskazuje konkretne cytaty – dostrzega w wierszach obecność toposu wędrowki i określa jego funkcję – *syntetycznie przedstawia obraz śmierci w twórczości Staffa, analizuje sposób przedstawienia i funkcje – *dostrzega przemiany postaw twórczych Staffa – redaguje notatkę syntezującą, definicję – pisze interpretację wybranego wiersza (wypowiedź argumentacyjną), formułuje argumenty na podstawie utworu i jego kontekstów	– wyjaśnia terminy: klasycyzm, franciszkanizm; określa, jakie miejsce zajmowały w literaturze i sztuce Młodej Polski – dostrzega nawiązania do tradycji antycznej w wierszu Staffa (klasycyzm, ład, harmonia, postawa stoicka itp.); określa ich funkcje – *wskazuje w wierszu Staffa aluzję do słów Terencjusza i interpretuje ją – wskazuje filozoficzne źródła postaw wobec życia w czytanych utworach – *przedstawia przemiany postawy filozoficznej i artystycznej w twórczości Staffa – *porównuje sposób przedstawienia i funkcję motywów franciszkańskich w dziełach różnych sztuk – porządkuje wiadomości o kierunkach w poezji i sztuce przełomu wieków, definiuje terminy – *wygłasza samodzielnie przygotowany referat na temat kierunków sztuki młodopolskiej – *pisze interpretację porównawczą dwóch utworów (lub różnych dzieł sztuki)
13. <i>Chłopi</i> Władysława Stanisława Reymonta. Świat przedstawiony w powieści i sposoby jego wykreowania. Obrazy wsi i chłopskiego życia. Przestrzeń mitu. Człowiek w rytmach natury.	– określa tematykę i problematykę utworu oraz jej związek ze zjawiskami społecznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi epoki – wskazuje cechy gatunkowe powieści – określa elementy świata przedstawionego i przedstawia sposoby ich wykreowania – przedstawia kompozycję utworu, uzasadnia jej funkcję – *rozpoznaje różne konwencje obecne w powieści – charakteryzuje bohaterów indywidualnych i zbiorowych	– *wyjaśnia, dlaczego powieść Reymonta określa się mianem „chłopskiej epepei” – podaje argumenty, odwołując się do treści i budowy utworu – charakteryzuje bohaterów, wskazując m.in. naturalistyczną motywację ich postępowania – dostrzega i interpretuje konflikty wewnętrzne bohaterów – wykorzystując wiedzę o mitach, pogłębia interpretację postaci powieściowych i obrazu życia wsi

Młodopolskie odkrycia kultury ludowej. „Chłopska epopeja”. Powieść modernistyczna. <i>Chłopi</i> na ekranie. K. Wyka, [„<i>Chłopi</i>” – <i>związki z epoką</i>] T. Linkier [Staw w <i>Lipcach</i>] Malarstwo przedstawiające tematy wiejskie, np. L. Wyczółkowski, <i>Kopanie buraków, Siewca</i>; T. Axentowicz, <i>Święto Jordanu</i>; J. Malczewski, <i>Topielec w uściskach dziwożony</i>; F. Ruszczyk, <i>Ziemia</i>. <i>Chłopi</i>, film w reż. J. Rybkowskiego.	– *w kreacjach postaci powieściowych rozpoznaje mitologizację – opisuje przestrzeń wsi jako zamkniętą enklawę kulturową *i przestrzeń mityczną – wskazuje w powieści różne porządki czasowe („rytmy i toki”), którym podlega życie chłopów – *wskazuje fundamenty ładu, na którym jest oparte życie wsi – charakteryzuje moralność, wierzenia i obyczajowość mieszkańców Lipiec – wskazuje ich chrześcijańskie i pozachrześcijańskie korzenie – charakteryzuje różnorodne związki człowieka z naturą ukazane w <i>Chłopach</i> i przedstawia sposoby ich ukazania – interpretuje treści symboliczne utworu – określa różne „wcielenia” narratora powieści; *interpretuje funkcje każdego z nich – rozpoznaje w utworze różne style, np. impresjonizm, symbolizm, realizm, naturalizm; wskazuje charakterystyczne dla nich środki stylistyczne, określa funkcje w utworze – *interpretuje funkcje różnych stylów (realistycznego, impresjonistycznego, naturalistycznego) w języku powieści – rozpoznaje w utworze stylizację gwarową; określa jej charakter i funkcję – na przykładzie wybranych dzieł sztuki porównuje sposób ukazania tematów wiejskich w literaturze i malarstwie – podaje przykłady młodopolskiej fascynacji kulturą wiejską; *uzasadnia, że w literaturze i malarstwie chłop stawał się postacią mityczną – korzysta z literatury naukowej; wykorzystuje zawarte w niej informacje do pogłębionego odczytania utworu – w tekstach naukowych odczytuje główną myśl, rozpoznaje sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację – pisze wypowiedź argumentacyjną (rozprawkę, szkic interpretacyjny...) związaną z problematyką i poetyką powieści – *pisze recenzję filmowej adaptacji <i>Chłopów</i> w reż. J. Rybkowskiego	– *w kreacjach bohaterów odnajduje mityczne archetypy postaw – *dostrzega w utworze biblijny mit siewcy; określa jego funkcje – *przedstawia filozoficzne podłoże modernistycznego zainteresowania mitami (Nietzsche) – *wyjaśnia, na czym polegał mitologiczny synkretyzm literatury (kultury) epoki – dostrzega przemiany postaci kobiecych, *interpretuje ich symbolikę – rekonstruuje system wartości i prawa, jakimi się rządzi chłopska gromada – analizuje język i styl każdego z narratorów; wskazuje charakterystyczne środki językowe i stylistyczne oraz określa ich funkcje – analizuje stylizację gwarową, wskazując różne rodzaje dialektyzmów – wskazuje w utworze elementy heroizacji postaci (np. śmierć Boryny) – *w poetyce utworu dostrzega przejawy młodopolskiej syntezy sztuk – *porównuje teksty kultury o tematyce wiejskiej (literaturę, malarstwo, film), uwzględniając różnorodne konteksty – *w interesujący sposób prezentuje życie i twórczość Reymonta (referat lub prezentacja); wykorzystuje samodzielnie znalezione materiały – *przedstawia przemiany powieści od XIX-wiecznego realizmu do prozy młodopolskiej
16. S. Wyspiański, <i>Wesele</i>. Dramat i języki teatru. Dwie płaszczyzny dramatu. Chłopomania i „plotkarski” charakter dzieła. Parada widm i osoby dramatu. Dramat realistyczny i symboliczny. Symbole w <i>Weselu</i>. Rozrachunek z polskimi mitami narodowymi.	– przedstawia treść dramatu, relacjonuje akty i sceny – określa jego tematykę i problematykę oraz jej związek ze zjawiskami społecznymi, historycznymi i estetycznymi epoki – wykazuje dwupłaszczyznowość „Wesela”; przedstawia przestrzeń i czas, postacie, akcję – *rozpoznaje podwójną konwencję dramatu: realistyczną i symboliczną; wskazuje ich cechy – określ cechy gatunkowe <i>Wesela</i> jako dramatu modernistycznego; odwołuje się do treści i poetyki utworu – określa nastrój poszczególnych scen, wskazując tworzące go środki artystyczne	– wskazuje w „Weselu” i analizuje cechy dramatu realistycznego i symbolicznego; uwzględnia różne płaszczyzny dzieła – rozpoznaje zasadę kompozycyjną każdego z aktów dzieła *i określa jej źródła – przedstawia artystyczne inspiracje poszczególnych fragmentów dramatu (np. szopka krakowska, malarstwo Matejki itp.) – określa funkcje didaskaliów w dramacie modernistycznym; wyjaśnia ich specyfikę – rekonstruuje zbiorowy portret chłopów i inteligencji obecny w dramacie – analizuje sposoby zastosowania i funkcje dialektyzacji – wyjaśnia, na czym polega mistrzostwo języka <i>Wesela</i>

Skrzypce Chochola. Motyw tańca i jego funkcje. Poetyka dzieła. T. Żeleński-Boy, <i>Plotka o „Weselu”</i> (fragm.). F. Ziejka, <i>W kręgu mitów polskich</i> (fragm.). Malarstwo, m.in. J. Matejko, <i>Stańczyk, Wernyhora</i>; L. Wyczółkowski, <i>Stańczyk</i>; J. Malczewski, <i>Melancholia i Błędne koło</i>; S. Wyspiański, <i>Chochół</i>; W. Przerwa-Tetmajer, <i>Dorobek (Rodzina artysty)</i>; W. Weiss, <i>Taniec</i>. P. Korczyński, <i>Śladami Szeli, czyli Diabły polskie</i> (fragm.). <i>Wesele</i>, film w reż. A. Wajdy. Wybrany spektakl teatralny.	– rozpoznaje w konkretnych scenach komizm, tragizm, patos, ironię; określa ich funkcje i wykazuje wartościujący charakter – przedstawia charakter i funkcję didaskaliów – charakteryzuje sposób przedstawienia środowiska artystów młodopolskich – analizuje dialogi postaci dramatu – rozpoznaje kompozycję całego dramatu i wskazanych scen – charakteryzuje postacie <i>Wesela</i>, zwracając uwagę na ich portrety psychologiczne i indywidualizację języka – wskazuje i interpretuje elementy symboliczne: osoby dramatu, przedmioty, sceny – interpretuje je, wykorzystuje potrzebne konteksty – wykorzystuje informacje z literatury naukowej i biograficznej dla pogłębienia znajomości kontekstów <i>Wesela</i> – przedstawia historyczne realia „<i>Wesela</i>” (postacie, sytuacje) – wyjaśnia, czym była młodopolska chłopomania i w jaki sposób została ukazana w dramacie – na podstawie dramatu ukazuje złożone relacje między chłopami a inteligencją, demaskując mit solidaryzmu narodowego – uzasadnia zróżnicowany sposób ukazania tańca w dramacie i określa jego funkcje w kolejnych aktach – interpretuje chocholi taniec, wskazując różne możliwe odczytania tej sceny – tworzy spójną interpretację <i>Wesela</i> jako dramatu o polskich sprawach – dostrzega w <i>Weselu</i> inspiracje malarstwem Matejki – wypowiada się na temat twórczości dramatycznej Wyspiańskiego, używając terminu „neoromantyzm” – interpretuje dramat, wykorzystując potrzebne konteksty (biograficzny, historyczny, malarski, muzyczny itp.) i odwołując się do właściwych fragmentów – pisze na temat „<i>Wesela</i>” wypowiedź argumentacyjną, w której przedstawi interpretację dramatu i ustosunkuje się do jego problematyki – przedstawia koncepcję filmu A. Wajdy; wyjaśnia jak reżyser przekłada dramat na język filmu – *przedstawia narrację filmową – przedstawia i ocenia kreacje postaci – analizuje środki filmowe – określa rolę warstwy dźwiękowej i wizualnej – wyjaśnia terminy: metafora filmowa, symbol filmowy – pisze recenzję filmu Wajdy	– wskazuje aforyzmy i sformułowania z „<i>Wesela</i>”, które się utrwaliły w języku potocznym – *interpretuje „<i>Wesele</i>” jako rozrachunek z polskimi mitami narodowymi („bajecznie kolorowa”, „raclawicka kosa”, „chłop-król Piast”, „pawie pióra”, „krwawe zapusty” rabacji galicyjskiej itp.) – *dostrzega w utworze obecność symboli polskiej wyobraźni narodowej, określa ich funkcje – *wyjaśnia, jak Wyspiański ocenia sposób przedstawiania (w sztuce) chłop polskiego i jego roli w historii narodowej – zabiera głos w dyskusji na temat ukazania w dramacie „problemów polskich” – przedstawia rolę elementów malarskich i muzycznych w <i>Weselu</i>; *na podstawie dramatu wyjaśnia, na czym polegała młodopolska synteza sztuk – *określa miejsce motywu tańca w sztuce przełomu wieków; wskazuje jego podłoże filozoficzne – interpretuje dzieła malarskie stanowiące kontekst <i>Wesela</i>; odnosi je do scen dramatu, porównuje funkcjonowanie tych samych motywów w dziełach różnych sztuk – porównuje sposób pokazania polskiego narodu i jego problemów w <i>Weselu</i> i w dramatach romantycznych; pisze wypowiedź argumentacyjną na ten temat – zabiera głos w dyskusji na temat artystycznych i ideowych walorów filmu Wajdy – wyjaśnia, na czym polega „malarskość” filmu; wskazuje konkretne kadry, sceny i dzieła malarskie
20. Synteza wiadomości o literaturze i sztuce Młodej Polski. Dekadencki katastrofizm i modernistyczne cierpienie.	– syntetycznie przedstawia literaturę i sztukę Młodej Polski, m.in.: • wskazuje najważniejsze wątki i tematy • charakteryzuje główne prądy i kierunki artystyczne • charakteryzuje dramat symboliczny i naturalistyczny	– rozpoznaje w czytanych utworach realizm, naturalizm, symbolizm oraz *konwencję oniryczną – charakteryzuje filozoficzne założenia epoki (Schopenhauer, Nietzsche, Bergson) – *wskazuje źródła młodopolskiego estetyzmu

Rola artysty i sztuki. Artysta i tłum. Sztuka Młodej Polski: impresjonizm, ekspresjonizm, symbolizm, naturalizm. Neoromantyzm.	• określa kierunki rozwoju powieści młodopolskiej • w poznanych utworach wskazuje obecność toposów, archetypów i symboli antycznych, chrześcijańskich i kulturowych – interpretuje porównawczo utwory młodopolskie, wykorzystując potrzebne konteksty – omawia zagadnienia, np.: • dekadenski katastrofizm i modernistyczne cierpienie • rola artysty i sztuki; artysta i tłum. • sztuka Młodej Polski: impresjonizm, ekspresjonizm, symbolizm, naturalizm • neoromantyzm w literaturze i sztuce – redaguje wypowiedź argumentacyjną (rozprawkę, szkic interpretacyjny) na temat literatury i sztuki młodopolskiej – przedstawia stosunek twórców młodopolskich do tradycji literackiej i kulturowej (np. antyku, romantyzmu); w argumentacji przywołuje konkretne dzieła – gromadzi i przetwarza informacje; porządkuje je w problemowe całości;	– *w pogłębiony sposób interpretuje archetypy, topoty i symbole obecne w sztuce Młodej Polski – *wyjaśnia, na czym polegała wewnętrzna antynomiczność epoki (współwystępowanie różnych prądów, kierunków i konwencji) – *przedstawia pokolenia twórców Młodej Polski i syntetycznie charakteryzuje ich twórczość – *porównuje teksty kultury (np. dzieła literackie, malarskie i muzyczne), uwzględniając różnorodne konteksty – *wykorzystuje teksty naukowe w interpretacji dzieł sztuki
---	--	---

Kwiryna Handke, <i>Terytorialne odmiany polszczyzny</i> [w:] <i>Współczesny język polski</i> (fragm.)	– podaje najważniejsze cechy dialektów mazowieckiego, śląskiego, małopolskiego i wielkopolskiego oraz języka kaszubskiego – rozróżnia gwarę wiejską i miejską – wyjaśnia terminy: dialektyzm, regionalizm; podaje i objaśnia przykłady – wyjaśnia, czym jest dialektyzacja (stylizacja gwarowa) – rozpoznaje dialektyzację w czytanych tekstach; wskazuje służące jej środki językowe – wykorzystuje wiadomości z tekstów naukowych; przetwarza je, *stosuje do opisywania gwar	– wymienia typy regionalizmów (fonetyczne, fleksyjne, słowotwórcze, składniowe, leksykalne, semantyczne); podaje przykłady – w czytanych tekstach analizuje środki językowe służące dialektyzacji, określa ich rodzaj i funkcje – przedstawia pozycję dialektów i odmian regionalnych we współczesnej polszczyźnie
5. <i>Jakaż jest przeciw włóchni złego twoja tarcza, człowiecze końca wieku?</i> ... Język okresu Młodej Polski. Fragmenty utworów młodopolskich.	– charakteryzuje przemiany językowe w polszczyźnie przełomu XIX i XX wieku – wyjaśnia termin <i>styl artystyczny</i> – wykazuje zróżnicowanie stylu artystycznego utworów młodopolskich, rozpoznając w czytanych fragmentach: • impresjonizm • ekspresjonizm • klasycyzm • naturalizm – wymienia najważniejsze cechy stylistyczne symbolizmu, impresjonizmu i ekspresjonizmu; wskazuje właściwe im środki stylistyczne i językowe – rozpoznaje środki stylistyczne typowe dla Młodej Polski (np. metafory, animizacje, personifikacje, hiperbolizacje *synestezje, paralelizmy składniowe itp.) i określa ich funkcje w czytanych fragmentach – charakteryzuje warstwę brzmieniową czytanych utworów; wskazuje onomatopoeje, instrumentacje głoskowe, *aliteracje, *paronomazje, rym, rytm i porządki wersyfikacyjne itp. – *rozpoznaje metonimie i synekdochy; określa ich funkcje (w utworach) – dostrzega przenikanie liryki do stylu utworów epickich – w dziełach różnych rodzajów literackich dostrzega stylizacje (np. dialektalne, środowiskowe); wskazuje środki językowe i określa ich funkcje w utworze – w czytanych utworach rozpoznaje archaizację i poetyzację	– charakteryzuje styl artystyczny jako odmianę stylistyczną polszczyzny – dokonuje analizy językowo-stylistycznej wskazanego fragmentu utworu (lirycznego lub epickiego) – *w utworach liryki młodopolskiej rozpoznaje wiersz sylabiczny i toniczny – wskazuje w tekstach typowe funkcje środków stylistycznych charakterystycznych dla liryki młodopolskiej – rozpoznaje słownictwo charakterystyczne dla stylu ekspresjonistycznego i impresjonistycznego – syntetycznie charakteryzuje język i styl prozy młodopolskiej (odwołuje się do znanych utworów) – *wymienia pola semantyczne charakterystyczne dla utworów młodopolskich (np. artysta i sztuka, sen) – *rozpoznaje i charakteryzuje indywidualny styl młodopolskich autorów (np. Żeromskiego, Conrada) i utworów (np. <i>Chłopów</i>, <i>Wesela</i>)
S. Żeromski, <i>Rozdzióbią nas kruki, wrony...</i>; <i>Echa leśne.</i>	– streszcza utwory; odróżnia streszczenie od parafrazy – określa tematykę i problematykę opowiadań oraz jej związek ze zjawiskami historycznymi, społecznymi i egzystencjalnymi – określa elementy świata przedstawionego (czas, miejsce, wydarzenia, wątki...) – określa cechy gatunkowe utworów (opowiadanie, nowela) – przedstawia i charakteryzuje bohaterów – wskazuje narratora i określa sposób prowadzenia narracji oraz jego funkcję – rozpoznaje konwencję realistyczną, naturalistyczną i symboliczną – wskazuje motywy i sytuacje symboliczne; odczytuje ich znaczenia – wskazuje elementy naturalistyczne i określa ich	– interpretuje utwory, wykorzystując różne konteksty (historyczny, biograficzny, historycznoliteracki, egzystencjalny) – rozpoznaje artystyczne sposoby budowania nastroju; wskazuje środki stylistyczne i językowe – w czytanych utworach wskazuje obecność różnych kategorii estetycznych (np. tragizm, patos, ironia, sarkazm) oraz określa ich funkcje – *wskazuje stylistyczne wykładniki tragizmu, komizmu, ironii – w sposób pogłębiony charakteryzuje postać Szymona Winrycha i analizuje motywy jego postępowania; *dostrzega w bohaterze elementy różnych tradycji literackich – w kreacjach bohaterów dostrzega nawiązania do tradycji romantycznej; interpretuje je – w czytanych fragmentach wskazuje stylistyczne wyznaczniki różnych poetyk i stylów

	funkcje – interpretuje tytuły utworów – określa sposób ukazania natury i jej funkcje w każdym z opowiadań – rozpoznaje obecne w opowiadaniach wartości (patriotyzm, altruizm, honor, wierność zasadom...); określa ich rolę i związek z problematyką utworu – porównuje obraz powstania styczniowego w opowiadaniu Rozdziób nas kruki, wrony... i w malarstwie Grottgera; *dostrzega opozycyjność opowiadania wobec romantycznej konwencji mówienia o powstaniu – wykorzystuje kontekst historyczny, społeczny, historycznoliteracki i *biograficzny do odczytania opowiadań – zabiera głos w klasowej dyskusji na temat powinności człowieka wobec różnych wartości i imponderabiliów – formułuje tezy, sądy i opinie, uzasadnia je poprawną argumentacją – swoje przemyślenia ujmuje w formę wypracowania o poprawnej kompozycji – *wskazuje charakterystyczne cechy stylu prozy Żeromskiego	– rozpoznaje sposoby oddawania stanów i przeżyć wewnętrznych bohaterów (w tym – środki stylistyczne i językowe) – określa charakterystyczne cechy młodopolskiego naturalizmu – *analizuje budowę składniową oraz elementy prozodyczne prozy Żeromskiego – wyjaśnia, w jaki sposób sytuacja zewnętrzna (np. niewola narodowa, ograniczenia społeczne) determinuje stan ducha jednostki – na podstawie czytanych utworów określa charakterystyczne cechy prozy młodopolskiej (*deformacje kompozycyjne, *współwystępowanie różnych poetyk, perspektywa narratora, *liryzacja prozy itp.) – pisze pracę (wypowiedź argumentacyjną, *esej) na temat idei i
--	---	---